

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและแนวคิดทางทฤษฎี

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบการลงทุนทางการเงิน ระหว่างการลงทุนเพาะเลี้ยงจระเข้แบบทั่วไป และตามแบบมาตรฐาน GAP ได้ทำการตรวจเอกสารเกี่ยวกับการวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อแสดงความเป็นไปได้ในการลงทุนของโครงการ พร้อมทั้งได้กล่าวถึงทฤษฎีที่จะใช้ในการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การตรวจเอกสาร

กฤษฎณา และคณะ (ม.ป.ป.) ได้ทำการศึกษาเรื่องกฎระเบียบในการเลี้ยงจระเข้ พบว่าในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กำหนดให้จระเข้ น้ำจืดพันธุ์ไทย จระเข้ น้ำเค็ม และตะ โขงทั้ง 3 ชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายจะกำหนดห้ามล่า ห้ามค้า ห้ามครอบครอง ห้ามเพาะพันธุ์ ห้ามนำเข้า ห้ามส่งออกจระเข้และผลิตภัณฑ์จระเข้พันธุ์ที่ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็มีเจตนารมณ์ที่จะอนุญาตให้ทำการเพาะเลี้ยงและค้าขายสัตว์ป่าคุ้มครองได้ หากสัตว์ป่าชนิดนั้นสามารถทำการเพาะเลี้ยงในเชิงพาณิชย์ได้ โดยการออกประกาศกฎหมายกระทรวง ตามมาตรา 17 และมาตรา 18 ของพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กำหนดรายชื่อสัตว์ป่าชนิดเพาะพันธุ์ได้ ซึ่งจะกำหนดให้จระเข้ น้ำจืดพันธุ์ไทยและจระเข้ น้ำเค็ม เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดเพาะพันธุ์ได้ และเมื่อมีการประกาศดังกล่าวแล้วผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงจระเข้และการค้าจระเข้และผลิตภัณฑ์จระเข้ของไทย ก็สามารถที่จะครอบครองเพาะพันธุ์ และค้าจระเข้ที่ได้มาจากการเพาะเลี้ยงได้ถูกต้องตามกฎหมาย

กรรณา (2536) ศึกษาเรื่องความเป็นไปได้ในการลงทุนทำฟาร์มเลี้ยงจระเข้ใน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนทำฟาร์มเลี้ยงจระเข้โดยวิธีวิเคราะห์ทางการเงิน การศึกษานี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 8 ตัวอย่าง ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผลการวิเคราะห์ทางการเงินแสดงให้เห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้มีการลงทุน โดยอาจเป็นในรูปแบบของการสนับสนุนให้กู้ยืมหรือไม่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งภายนอก เพื่อลงทุนทำฟาร์มเลี้ยงจระเข้ ในกรณีไม่มีการกู้ยืมเงินมาลงทุน (อัตราคิดลด 12%) พบว่าฟาร์มขนาดเล็กและ

ฟาร์มขนาดใหญ่มีค่าของตัวชี้วัดที่สามารถยอมรับได้ในทุกกรณี ส่วนในกรณีที่มีการกู้ยืมเงินมาลงทุน (อัตราคิดลด 12%) พบว่าฟาร์มขนาดเล็กและฟาร์มขนาดใหญ่มีความเป็นไปได้ในการลงทุน และเมื่อวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการลงทุนทำฟาร์มทั้ง 2 ขนาด พบว่าฟาร์มขนาดเล็กมีความเป็นไปได้ในการลงทุนสูง แต่ฟาร์มขนาดใหญ่ไม่มีความเป็นไปได้ในการลงทุน

ผกามาศ (2546) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงินในการลงทุนทำฟาร์มจระเข้ในจังหวัดลพบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงินในการลงทุนทำฟาร์มจระเข้ โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงจระเข้จำนวน 3 ราย ในเขตพื้นที่ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยการวิเคราะห์ทางการเงินพิจารณาจากตัวชี้วัด คือ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) และอัตราผลตอบแทนภายในโครงการ (IRR) ณ อัตราคิดลดร้อยละ 6.5 และ 12 รวมทั้งวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ โดยสมมติให้ต้นทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 รายได้ลดลงร้อยละ 10 และต้นทุนเพิ่มขึ้นพร้อมรายได้ลดลงร้อยละ 10 ผลการศึกษาพบว่า ณ อัตราคิดลด 6.50 % ค่าของตัวชี้วัดเป็นที่ยอมรับได้ในทุกกรณี ยกเว้น ณ อัตราคิดลด 12% ค่าของตัวชี้วัดไม่สามารถยอมรับได้ในทุกกรณี ทางด้านการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ พบว่า ณ อัตราคิดลด 6.50% ไม่มีความเป็นไปได้ในการลงทุนในทุกกรณี ส่วน ณ อัตราคิดลด 12% สรุปได้ว่ามีความเป็นไปได้ในการลงทุน

ธนพันธุ์ (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงจระเข้ พบว่าการดูแลจระเข้นั้น หลังจากที่ถูกจระเข้ออกจากไข่และถูกเลี้ยงไว้ในบ่ออนุบาลที่มีการดูแลอย่างใกล้ชิดจนกระทั่งครบ 1 ปีแล้วจะได้ขนาดของจระเข้ที่มีความยาวเฉลี่ย 1.2-1.4 เมตร ซึ่งเป็นขนาดที่ไม่สามารถเอาไว้ในบ่ออนุบาลได้อีกต่อไปนี้แล้ว ผู้เลี้ยงจะต้องทำการย้ายจระเข้ไปยังบ่อขุน ซึ่งจะเป็นการเลี้ยงจระเข้วัยรุ่น สำหรับบ่อเลี้ยงจระเข้วัยรุ่นนี้ควรเป็นบ่อที่อยู่ภายนอกอาคารและอยู่กลางแจ้ง แต่ควรดูแลอย่างใกล้ชิดพอสมควร ซึ่งการดูแลนั้นก็ไม่ได้แตกต่างจากการดูแลจระเข้เกิดใหม่มากนัก เพียงแต่ปรับบางส่วนให้เหมาะสม เช่น ขนาดพื้นที่ต่อตัว คือ 0.7-1 ตารางเมตร มีพื้นที่บกและน้ำเท่า ๆ กัน โดยให้อาหารคือ ไก่ ปลา หรืออาหารผสมอาทิตย์ละ 3-5 ครั้ง

จากการตรวจเอกสารในครั้งนี้ พบว่ายังไม่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบทางการเงินของการลงทุน และการจัดทำแผนธุรกิจในลักษณะเดียวกันกับการศึกษาค้างนี้ มีเพียงงานวิจัยเรื่อง “ การศึกษาความเป็นไปได้ของการทำฟาร์มเลี้ยงจระเข้ในจังหวัดนครสวรรค์ ” และ “ การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงินในการลงทุนทำฟาร์มจระเข้ในจังหวัดลพบุรี ” ซึ่งเป็น

ตัวอย่างหนึ่งของการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงินของโครงการ และมีความใกล้เคียงกันกับการศึกษาครั้งนี้ สำหรับการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ นั้น ทำให้ทราบถึงข้อมูลในการประกอบธุรกิจฟาร์มเพาะเลี้ยงจระเข้เพิ่มมากขึ้น

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลตอบแทนทางการเงินของการลงทุน ระหว่างธุรกิจฟาร์มเพาะเลี้ยงจระเข้แบบทั่วไปและฟาร์มเพาะเลี้ยงจระเข้ที่ได้รับมาตรฐาน GAP มีทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

แนวคิดการวิเคราะห์การลงทุนทางการเงินของโครงการ

การวิเคราะห์ทางการเงิน (Financial Analysis)

การวิเคราะห์โครงการทางการเงินคือ การดำเนินการเพื่อประเมินว่าโครงการจะมีผลกำไรทางธุรกิจหรือไม่ ไม่ว่าผู้ลงทุนหรือผู้ดำเนินการจะเป็นใคร คือไม่ว่าจะเป็นบริษัทผู้ร่วมลงทุนหรือเกษตรกร และไม่ว่าจะเป็นธุรกิจเอกชน หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจก็ตาม ด้วยเหตุนี้โครงการของภาคเอกชนจึงมีการวิเคราะห์ทางการเงินเสมอ เพื่อกำหนดผลกระทบของการลงทุนที่มีต่อผู้ลงทุนหรือบริษัทหน่วยงานของรัฐและองค์การระหว่างประเทศก็มีการวิเคราะห์ทางการเงินของโครงการเช่นเดียวกัน เมื่อผลผลิตของโครงการมีราคาและจัดจำหน่ายได้ ทุกโครงการจะต้องมีการวิเคราะห์ทางการเงิน ถ้าผลผลิตของโครงการสามารถจำหน่ายในตลาดหรือสามารถกำหนดเป็นมูลค่าตามราคาตลาดได้ ไม่ว่าโครงการนั้นจะเป็นโครงการของเอกชน รัฐวิสาหกิจ หรือรัฐบาล โดยทั่วไปการวิเคราะห์ทางการเงินจะมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ทางการเงิน เพื่อประเมินแรงจูงใจ เพื่อจัดให้มีแผนการเงินที่ดี และ เพื่อประเมินขีดความสามารถในการบริหารการเงิน (ประสิทธิ์, 2545: 227)

การกำหนดต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการ

ต้นทุนและผลประโยชน์จะถูกกำหนดโดยวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้ตั้งไว้ กล่าวคือ ต้นทุน หมายถึงอะไรก็ได้ (Anything) ที่ลดหรือมีผลในทางกลับกันต่อวัตถุประสงค์ ส่วนผลประโยชน์ หมายถึงอะไรก็ได้ที่ส่งเสริมเพิ่มพูนวัตถุประสงค์ แต่ในความเป็นจริงแล้ว การกำหนดว่าอะไรเป็นต้นทุนและผลประโยชน์ไม่ได้กำหนดได้ง่าย ๆ เนื่องจากผู้ตัดสินใจมักจะมีวัตถุประสงค์หลายประการอยู่ในใจ และบางประการก็อาจจะขัดแย้งได้ ตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ของโครงการภาคเอกชนหรือธุรกิจตั้งขึ้นมาเพื่อให้ได้รับกำไรสุทธิสูงที่สุด มีความเสี่ยงภัยน้อยที่สุด เปิดโอกาสให้กับพนักงานหรือลูกจ้าง และการสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อสาธารณะ ในขณะที่วัตถุประสงค์ของโครงการภาครัฐตั้งขึ้นมาเพื่อเพิ่มรายได้ประชาชาติ ลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ลดการว่างงาน เพิ่มการพึ่งพาอาศัยตนเองให้มากขึ้นและเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ

เท่าที่ได้ปฏิบัติมา การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ยึดเอากำไรสูงที่สุดเป็นเพียงวัตถุประสงค์เดียวสำหรับบุคคลและกิจการธุรกิจของเอกชน ในทำนองเดียวกับรายได้ หรือการบริโภคสูงที่สุดก็จัดว่าเป็นวัตถุประสงค์โดยทั่วไปสำหรับประเทศชาติโดยส่วนรวม ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์อ้างว่าเป็นวัตถุประสงค์ประสิทธิภาพ ทั้งนี้นิยามของวัตถุประสงค์สำหรับการวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐกิจจะต้องอยู่ในรูปที่แท้จริง (Real Terms) หรือคุณลักษณะทางกายภาพที่มีตัวตน สามารถจับต้องได้ของสินค้าและบริการ ส่วนนิยามของวัตถุประสงค์สำหรับการวิเคราะห์ทางการเงินให้อยู่ในรูปเงินตราหรือหน่วยของเงินตรา (Money Terms) (ชูชีพ, 2544: 71-77)

หลักเกณฑ์การตัดสินใจเพื่อการลงทุน

การวิเคราะห์โครงการทางเศรษฐกิจจะเน้นถึงผลตอบแทนที่มีต่อเศรษฐกิจโดยรวม ทั้งนี้เพื่อบรรลุถึงประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ผลการวิเคราะห์จะอยู่ในรูปผลตอบแทนที่ได้ จะสูงกว่าหรือต่ำกว่าค่าใช้จ่ายที่เสียไป หลักเกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบค่าของโครงการเหล่านี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เกณฑ์การตัดสินใจแบบไม่ปรับค่าของเวลา เป็นเกณฑ์ตัดสินใจแบบเก่า ถ้าโครงการลงทุนไม่มากและระยะเวลาของโครงการสั้น เช่น 1 ปี หรือต้องการตรวจสอบอย่างคร่าว ๆ ก็

สามารถใช้เกณฑ์การตัดสินใจแบบนี้ได้ วิธีการประเมินค่าแบบนี้เป็นวิธีที่ง่ายโดยถือว่าเงินจำนวนที่เท่ากันในเวลาที่ต่างกันมีค่าเท่ากัน ดังนั้นการคำนวณหากระแสเงินสดสุทธิจึงนำเงินในแต่ละปีมาบวกหรือลบกันได้เลย

วิธีการประเมินค่าโครงการลงทุนที่ไม่คำนึงถึงค่าของเงินสามารถจำแนกออกเป็น 2 วิธี (ฐาปนาและอัจฉรา, 2547: 8-10) คือ

1.1 วิธีอัตราผลตอบแทนถัวเฉลี่ย (Average rate of return) เป็นการคำนวณหาผลตอบแทนจากเงินที่ลงทุนไป โดยการนำกำไรสุทธิถัวเฉลี่ยหารเงินลงทุนเฉลี่ย

$$\text{อัตราผลตอบแทนถัวเฉลี่ย} = \frac{\text{กำไรสุทธิถัวเฉลี่ย}}{\text{เงินลงทุนเฉลี่ย}}$$

1.2 ระยะเวลาคืนทุน (Payback period) คือระยะเวลาที่กระแสเงินสดรับสุทธิเท่ากับเงินสดจ่ายลงทุนของโครงการหรือระยะเวลาที่ผลตอบแทนจากการดำเนินโครงการเท่ากับเงินลงทุนของโครงการ วิธีนี้นิยมใช้มากในทางธุรกิจ

$$\text{ระยะเวลาคืนทุน} = \frac{\text{เงินสดจ่ายลงทุน}}{\text{กระแสเงินสดรับสุทธิรายปี}}$$

2. เกณฑ์การตัดสินใจแบบปรับค่าของเวลา

โดยทั่วไปโครงการส่วนใหญ่ที่มีอายุมากกว่า 1 ปี ผลประโยชน์และต้นทุนของโครงการจะเกิดขึ้นในระยะเวลาต่าง ๆ กันตลอดอายุโครงการ จึงยากที่จะนำมาเปรียบเทียบกันโดยตรง จะต้องมีการปรับค่าของเวลา การได้มาซึ่งผลประโยชน์และต้นทุนที่จะต้องเสียไปให้เป็นมูลค่าในอนาคตโดยการคิดแบบทบต้น (Compound) โดยใช้อายุของโครงการเป็นเวลาในอนาคตนั้น หรือการปรับให้เป็นมูลค่าในปัจจุบัน (Present Value) โดยการคำนวณหักส่วนลด (Discounting) จึงจะสามารถทำการวินิจฉัยได้ว่าโครงการนั้นจะให้ผลตอบแทนคุ้มค่าหรือไม่

ในการศึกษาค้างนี้จะใช้เกณฑ์การตัดสินใจแบบปรับค่าของเวลา ในการวิเคราะห์โดยทั่วๆ ไปที่ใช้กันแพร่หลายมี 3 ประการ คือ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน และอัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ ซึ่งแต่ละประการมีการคำนวณหลักเกณฑ์การตัดสินใจ ดังนี้ (ชูชีพ, 2544: 98-101)

2.1 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value หรือ NPV) คือจำนวนผลประโยชน์สุทธิที่ได้รับตลอดระยะเวลาของโครงการที่ได้ปรับค่าของเวลาแล้ว ซึ่งอาจมีค่าเป็นลบ เป็นศูนย์ หรือเป็นบวกก็ได้ ขึ้นอยู่กับขนาดของมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์รวม (Present Value Benefit หรือ PVB) หักออกด้วยมูลค่าปัจจุบันของต้นทุนรวม (Present Value Cost หรือ PVC) ของโครงการนั้น สูตรในการคำนวณมูลค่าปัจจุบันสุทธิเป็นดังนี้

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{(B_t - C_t)}{(1+r)^t}$$

โดยกำหนดให้

NPV	=	มูลค่าปัจจุบันสุทธิของผลตอบแทนตลอดอายุโครงการ
B_t	=	มูลค่าผลตอบแทนของโครงการตลอดอายุโครงการในปีที่ t
C_t	=	มูลค่าต้นทุนของโครงการตลอดอายุของโครงการในปีที่ t
r	=	อัตราคิดลดหรืออัตราดอกเบี้ย
t	=	ระยะเวลาของโครงการตั้งแต่ปีที่ 1, 2, 3, ... , n
n	=	อายุโครงการ

หลักการตัดสินใจ (Decision Rule) ที่จะยอมรับโครงการว่ามีความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและการเงินหรือไม่ขึ้นอยู่กับค่าที่ NPV คือเมื่อ NPV มีค่ามากกว่าศูนย์แสดงว่าจำนวนผลประโยชน์สุทธิมีค่าเป็นบวก จึงถือว่าโอกาสนั้นคุ้มค่าเหมาะสมที่จะลงทุนได้

2.2 อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit Cost Ratio หรือ BCR) คือมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์รวมตลอดอายุโครงการหารด้วยมูลค่าปัจจุบันของต้นทุนรวมตลอดอายุโครงการ สูตรในการคำนวณอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุนเป็นดังนี้

$$BCR = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{B_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^t}}$$

โดยกำหนดให้

B_t	=	ผลตอบแทนปีที่ t
C_t	=	ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในปีที่ t
r	=	อัตราคิดลดหรืออัตราดอกเบี้ย
t	=	ปีที่ 1, 2, 3, ... , n
n	=	อายุโครงการ

หลักเกณฑ์การตัดสินใจที่จะยอมรับโครงการคือ BCR มีค่ามากกว่าหนึ่งจึงถือว่าโครงการนั้นคุ้มค่า แต่ข้อเสียสำหรับเกณฑ์การตัดสินใจก็คือ โครงการใหญ่ ๆ มีผลตอบแทนสูงและในขณะเดียวกันก็มีค่าใช้จ่ายสูงด้วย ดังนั้นแม้ BCR จะมีค่ามากกว่าหนึ่งแต่อาจจะเกินไม่มาก ทั้ง ๆ ที่โครงการนี้อาจมีรายได้รวมมากกว่าโครงการอื่นที่เล็กกว่าแต่มีค่า BCR สูงกว่าก็เป็นได้ ในกรณีเช่นนี้มีผลทำให้การตัดสินใจเลือกโครงการเกิดความผิดพลาดได้

2.3 อัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ (Internal Rate of Return หรือ IRR) คือผลตอบแทนของเงินลงทุนตลอดอายุโครงการเป็นร้อยละ หรืออัตราดอกเบี้ยในกระบวนการคิดลดที่ทำให้มูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการเท่ากับศูนย์ สูตรในการคำนวณอัตราผลตอบแทนภายในโครงการเป็นดังนี้

$$\sum_{t=1}^n \frac{(B_t - C_t)}{(1+r)^t} = 0$$

โดยกำหนดให้

B_t	=	ผลตอบแทนปีที่ t
C_t	=	ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในปีที่ t

r	=	อัตราผลตอบแทน
t	=	ปีของโครงการลงทุน ปีที่ 1, 2, 3, ... , n
n	=	อายุโครงการ

หลักเกณฑ์การตัดสินใจที่จะยอมรับโครงการมีความคุ้มค่าการลงทุนทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน คือเมื่อ IRR มีค่าสูงและต้องสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเฉพาะ หรือค่าเสียโอกาสของทุน

แนวคิดการวิเคราะห์ระบบธุรกิจเกษตร

ธุรกิจการเกษตร (Agribusiness)

ธุรกิจการเกษตรครอบคลุมธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรนับตั้งแต่การผลิต การนำเข้า การจำหน่ายปัจจัยการผลิต การผลิตสินค้าเกษตรในระดับฟาร์ม การรวบรวมสินค้าเกษตรจากเกษตรกรเพื่อไปสู่การขายส่ง การแปรรูปและการส่งออก รวมทั้งการขายส่ง ขายปลีกสินค้าเกษตรผลิตภัณฑ์และผลิตผลพลอยได้ไปสู่ผู้บริโภค จึงจะเห็นได้ว่า ธุรกิจเกษตรเป็นกระบวนการทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งสาขาเกษตรและที่ไม่ใช่สาขาเกษตร ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตร ได้แก่ การผลิตพืช ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ บริการทางการเกษตรและแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย การทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้าเกษตร ไม่ว่าจะเป็นระดับการรวบรวมสินค้าจากเกษตรกร การแปรรูป การขายส่ง การขายปลีกและการส่งออกสินค้าเกษตร ส่วนที่ไม่ใช่สาขาเกษตร ได้แก่ การผลิตและการจำหน่ายปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเกษตร ได้แก่ รถแทรกเตอร์ รถไถเดินตาม เครื่องที่ใช้ในการปลูกและหยอดเมล็ด เครื่องปั๊มและสูบน้ำ เครื่องพ่นสารกำจัดศัตรูพืช เครื่องเก็บเกี่ยวผลผลิตและเครื่องจักรในการแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นต้น การนำเข้า การผลิตและการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์และยาป้องกันและรักษาโรคสัตว์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ถ้ากิจกรรมใดก็ตามที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือนำมาใช้กับการเกษตรแล้วถือว่าเป็นธุรกิจการเกษตรทั้งสิ้น

(สมคิด, 2548: 3)

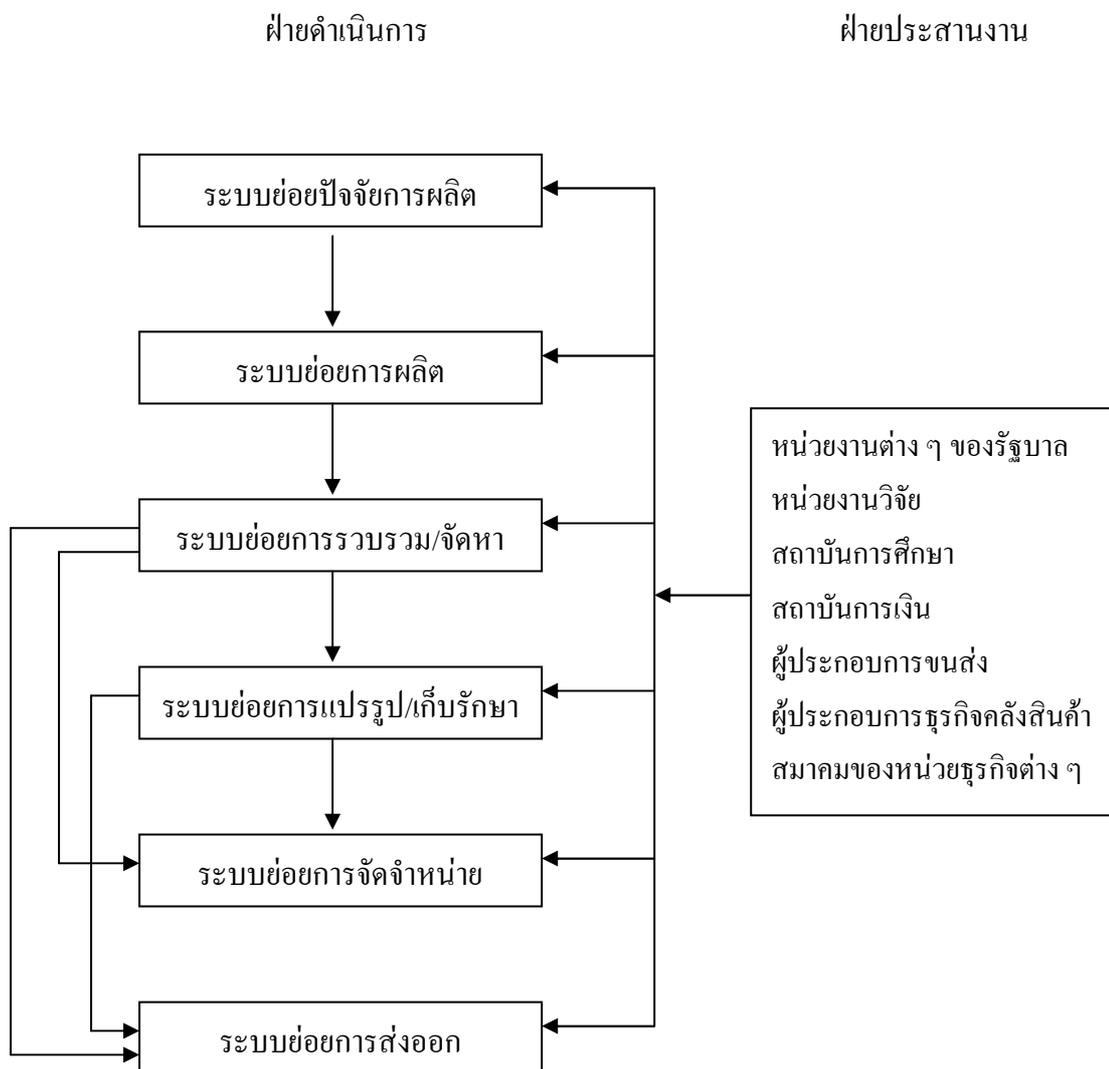
โครงสร้างของระบบธุรกิจการเกษตร

โครงสร้างระบบธุรกิจการเกษตรไทย จำแนกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายดำเนินการมีความเชื่อมโยงในด้านตั้งและเน้นด้านการตลาด และฝ่ายประสานงานช่วยให้ฝ่ายดำเนินการสามารถดำเนินการได้สะดวก และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยที่ฝ่ายประสานงานเองไม่ได้ทำธุรกิจในตัวสินค้านั้น (สมคิด, 2548: 10-15)

1. ฝ่ายดำเนินการ (Operation)

ธุรกิจการเกษตรเป็นการดำเนินงานที่ต้องมีระบบ (system) คำว่าระบบถ้ากล่าวกันอย่างกว้าง ๆ คือ การรวมตัวกันของหลายสิ่งในลักษณะที่เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กันและกัน ระบบอาจมีความแตกต่างกัน ตั้งแต่ระบบที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งมีส่วนประกอบที่เป็นระบบย่อยจำนวนมากที่มีความซับซ้อน จนถึงระบบที่มีขนาดเล็ก สำหรับธุรกิจการเกษตรของประเทศไทย เป็นระบบใหญ่ที่มีความซับซ้อน ประกอบด้วย 6 ระบบย่อย (ภาพที่ 1) มีลักษณะโครงสร้างเป็นการเชื่อมโยงในแนวตั้ง (Vertical integration) คือความเชื่อมโยงของธุรกิจต่างระดับกันในวิธีการตลาดและเน้นเรื่องตลาด (Market oriented) ดังนี้

1.1 ระบบย่อยปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตร(Input supply subsystem) หมายถึงปัจจัยทั้งหลายที่ผู้ผลิตหรือเกษตรกรนำมาใช้ในการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์มี 4 อย่างด้วยกัน คือที่ดิน ทุน แรงงาน และการประกอบการ ในทางการเกษตรก็ประกอบด้วย 4 อย่างดังกล่าวเช่นกัน แต่ที่เน้นในที่นี้ คือปัจจัยทุนที่บางอย่างใช้แทนที่ดินและบางอย่างใช้แทนแรงงาน อันได้แก่ น้ำเพื่อการผลิตการเกษตร พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ แรงงาน ปุ๋ย อาหารสัตว์ สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ยาใช้ป้องกันและรักษาสัตว์ และเครื่องจักรกลการเกษตร ปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดมีคุณสมบัติ วิธีการผลิต นำเข้าและมีวิธีการจำหน่ายที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีการจ้างแรงงานในการผลิตและการจำหน่ายปัจจัยการผลิตเหล่านี้มากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของเกษตรกรที่ต้องการปรับตัวด้านการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาด

ภาพที่ 1 โครงสร้างระบบธุรกิจการเกษตรของประเทศไทย
ที่มา: สมคิด (2548: 11)

1.2 ระบบย่อยการผลิตสินค้าเกษตร(Production subsystem) หมายถึงกระบวนการที่เกษตรกรนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มาผลิตเป็นสินค้าเกษตร เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค การผลิตการเกษตรในปัจจุบันมีลักษณะที่เป็นแบบการค้ามากขึ้น เนื่องมาจากวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีและมีการแบ่งงานกันทำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ทำให้เกษตรกรจำหน่ายสินค้าเกษตรที่ผลิตได้ในตลาดมากขึ้น จนบางอย่างมากเกินความต้องการในประเทศและต้องส่งออก และบางอย่างที่ผลิตเพื่อการส่งออกโดยตรง

1.3 ระบบย่อยการจัดหาสินค้าเกษตร (Procurement subsystem) หมายถึง การรวบรวมและการให้บริการของคนกลุ่มหนึ่ง ที่จะเคลื่อนย้ายสินค้าเกษตรจากแหล่งผลิตต่าง ๆ ไปสู่ตลาดท้องถิ่น ตลาดท้องถิ่น และตลาดปลายทาง เพื่อให้คนกลางประเภทผู้ค้าส่ง โรงงานแปรรูปหรือผู้ส่งออกดำเนินงานขั้นต่อไป ในประเทศที่พัฒนาแล้วระบบย่อยการจัดหาจะลดลงไป เพราะตลาดมีรูปแบบเป็นแบบไม่รวมสินค้าเข้าสู่ส่วนกลาง

1.4 ระบบย่อยการแปรรูปสินค้าเกษตร(Processing/manufacturing/storage subsystem) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงสภาพสินค้าเกษตรให้อยู่ในลักษณะที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ การแปรรูปสินค้าเกษตรแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือการแปรรูปขั้นต้น และการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์หรืออาหารในโรงงาน แนวโน้มการแปรรูปสินค้าเกษตรมีมากขึ้น เป็นสินค้ากลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารหรือผลิตภัณฑ์อื่นที่ไม่ใช่อาหารก็ตาม ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมเกษตรหลาย ๆ ประเภทภายในประเทศ และก่อให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องมาจากการแปรรูปสินค้าเกษตร เช่น วัตถุดิบประกอบในการแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และการขนส่งเป็นต้น

การเก็บรักษาสินค้าเกษตร มีความสำคัญต่อหน่วยธุรกิจหรือรัฐบาลในนโยบายด้านการตลาด เก็บรักษาสินค้าไว้ในคลังสินค้า เพื่อรอให้ได้ปริมาณที่ทำธุรกิจได้อย่างประหยัด เพื่อเก็งกำไร รักษาเสถียรภาพของราคา และไว้เพื่อบริการลูกค้าในเวลาที่ถูกค้าต้องการ

1.5 ระบบย่อยการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตร (Distribution subsystem) หมายถึง การขายส่งและการขายปลีกสินค้าเกษตรให้แก่ผู้บริโภค คนกลางที่ทำหน้าที่ในระบบย่อยนี้ประกอบด้วยผู้แทนการขายหรือตัวแทนจำหน่าย ผู้ค้าส่ง และผู้ค้าปลีกซึ่งมีจำนวนมากที่สุด ความต้องการของคนกลางเหล่านี้มีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับชนิดของสินค้า เช่น สินค้าการเกษตรบางชนิดที่เคลื่อนที่

ได้ยาก เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกหรือผลิตได้จำนวนน้อยมาก หรือผลิตเพื่อการบริโภคในท้องถิ่น ผู้ผลิตและผู้ค้าปลีกอาจเป็นคนเดียวกัน

1.6 ระบบย่อยการส่งออกสินค้าเกษตร (Exporting subsystem) หมายถึง การส่ง สินค้าเกษตรไปจำหน่ายต่างประเทศ ซึ่งระบบย่อยนี้ประกอบด้วยผู้ส่งออกสินค้าเกษตรประเภทต่าง ๆ ที่มีการแปรรูปเพียงขั้นต้นและที่แปรรูปสำเร็จรูป แนวโน้มการส่งออกสินค้าเกษตรสำเร็จรูปมีมากขึ้น เพราะการแปรรูปสินค้าเกษตรมีการพัฒนามากขึ้น

2. ฝ่ายประสานงาน (Coordination)

โดยปกติ ธุรกิจจะไปได้ดีต้องได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน อาจรวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศด้วย ในกรณีการเกษตรก็เช่นกัน รัฐให้การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน นับตั้งแต่ การวิจัยและค้นคว้าทดลอง การพัฒนากำลังคนโดยการให้การศึกษา การส่งเสริมการผลิตด้วยการฝึกอบรม การสนับสนุนปัจจัยการผลิตหรือการเงินบางส่วน การปกป้องจากการแข่งขันจากต่างประเทศ รวมทั้งการให้ข่าวสาร ส่วนภาคเอกชนอาจสนับสนุนการเงินในรูปแบบเงินกู้ การขนส่ง คลังสินค้าและข้อมูลข่าวสาร และปกป้องตนเองจากปัจจัยภายนอก ในรูปของสมาคมหรือชมรมการค้าที่ผู้ทำธุรกิจโดยตรงร่วมกันก่อตั้งขึ้นมา โดยเฉพาะในระดับผู้แปรรูปและคนกลางในระดับขายส่ง ขายปลีกและส่งออก ส่วนในระดับเกษตรกรนั้นเป็นแบบสถาบันเกษตรกร เช่น สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร เพื่อการควบคุมกันและกันในการทำธุรกิจ การให้ข่าวสารและรับข่าวสารจากส่วนราชการ เป็นที่พบปะกันระหว่างสมาชิก ร่วมกันแก้ปัญหาในการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในบางกรณีก็ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศโดยผ่านหน่วยงานของรัฐ สถาบันเกษตรกรหรือสมาคมการค้าแล้วแต่กรณี